

Nastavení mezinárodního obchodu

Následující body pomohou vašim studentům porozumět některým z hlavních principů a dopadů fungování mezinárodního obchodu, ale také systému fair trade:

- Z mezinárodního obchodu profitují z 97 % bohaté země, země globálního Severu. Světová obchodní organizace (WTO) rozhoduje především ve prospěch zemí globálního Severu, vyjednávací pozice zemí globálního Jihu (tzv. rozvojových zemí) je slabá a na důležitá jednání nejsou tyto země zvané.
- Pro země globálního Jihu jsou důsledkem nespravedlivého nastavení mezinárodního obchodu například nízké výkupní ceny surovin, nedodržování pracovních standardů, ničení životního prostředí, politická nestabilita a chudoba ve světě.
- Dodavatelský řetězec začínající u drobného pěstitele či řemeslníka a končící u spotřebitele má mnoho článků a mezičlánků. Nejsilnější pozici v něm mají obchodníci, často velké nadnárodní společnosti. Naopak ti, kteří stojí na začátku a odvedli na produktu nejvíce fyzické práce, jsou nuceni na sobě nést tíhu tlaku na snižování ceny finálních produktů. Ať už pracují v továrnách, dolech nebo na plantážích, jejich každodenní realitou jsou nepřijatelné pracovní podmínky a porušování lidských práv.
- Pracovníci často nemají pracovní smlouvy, nedostávají zaplacenou ani minimální mzdu, jsou nuceni k neplaceným přesčasům, nemají dostatečné ochranné pomůcky, jsou sexuálně zneužíváni a zakládání odborů je potlačováno.
- Dle Mezinárodní organizace práce (ILO) je ve světě nuceno k práci více než 215 milionů dětí. Musí pracovat často celý den, nemohou chodit do školy a nemají čas si hrát.
- Jednou z reakcí na nerovné nastavení mezinárodního obchodu je rozvoj systému fair trade.

Učíme o fair trade

Editoři: Martina Pavlíčková, Stanislav Komínek / Kresba: Dalibor Krch / Sazba a grafická úprava: Leoš Knotek

Vydavatel: NaZemi, Kounicova 42, Brno / 1. vydání, NaZemi, 2011

Tento materiál je realizován za finanční podpory Evropské unie. Obsah dokumentu je zcela na zodpovědnosti NaZemi a jako takový nemůže být považován za stanovisko Evropské unie. Projekt byl podpořen z prostředků Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

www.nazemi.cz
www.globalnivzdelavani.cz
www.fairtradeskoly.cz

Globální rozvojové vzdělávání směřuje k přijetí zodpovědnosti za vytváření světa, kde mají všichni lidé možnost žít důstojný život.

Co je fair trade

Fair trade je způsob obchodu, který poskytuje pěstitelům a řemeslníkům ze zemí globálního Jihu možnost užít se vlastní práci za důstojných podmínek. Výrobci v rámci systému fair trade dostávají za svou práci spravedlivě zaplacenou, což odpovídá nákladům na pěstování či výrobu a zároveň umožňuje důstojné živobytí.

Fair trade zaručuje férové obchodní podmínky, dodržování lidských a pracovních práv nebo šetrnost k životnímu prostředí. Mezi základní principy fair trade patří:

- Výkupní cena odpovídající nákladům udržitelné produkce a důstojného živobytí.
- Dlouhodobé obchodní vztahy.
- Dodržování úmluv Mezinárodní organizace práce (ILO).
- Zákaz nucené a dětské práce.
- Dlouhodobě udržitelný rozvoj místních komunit.
- Kontrolované využívání pesticidů a další zemědělské chemie.
- Šetrnější přístup k využívání přírodních zdrojů.

„Díky zapojení do fair trade se můžeme lépe starat o naše děti a jejich zdraví. Děti mohou studovat i na dobrých školách a univerzitách.“

**Juan Francisco Enriquez Rodriguez, 52 let,
družstvo Naranjillo v Peru**

Spotřebitel pozná fairtradový výrobek nejlépe podle certifikační známky Fairtrade na obale. Ve specializovaných fairtradových obchodech je možné zakoupit i výrobky (především řemeslné a textilní zboží), které certifikační známku nemají a pocházejí od prověřených dovozců, členů Světové fairtradové organizace (WFTO).

Fairtradová káva zaujímá na evropském kávovém trhu přibližně 3 %, největší tržní podíl dosahuje ve Velké Británii, a to přes 25 %.

Učíme o fair trade

Tipy pro začleňování fair trade do výuky

„Předtím jsme prodávali kakao za nižší ceny. Až když jsme začali obchodovat v rámci fair trade, měli jsme konečně prostředky na uživení rodiny a lepší kvalitu života. A to je to, co nám dává motivaci, co nás těší, abychom měli sílu obdělávat tato pole.“

Ramon Aguilar Rios, 80 let, družstvo Naranjillo v Peru

Fair trade do výuky

Pojmy „spravedlivý“ či „nespravedlivý” jsou snadno uchopitelné pro žáky a studenty všech věkových kategorií. Téma fair trade lze snadno začlenit do různých předmětů, pracovat s ním v rámci projektové výuky a využívat metod aktivního učení. Navíc témata spojená s fair trade vám pomůžou naplňovat průřezová témata a to především Výchovu k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Environmentální výchovu.

Výtvarná výchova

- Inspirujte se fairtradovými řemeslnými výrobky a prozkoumejte, jakými postupy byly vyrobeny.
- Výtvarně či jinak umělecky zpracujte cestu plodin či výrobků (např. banánů, kávy, kakaa, mobilních telefonů).
- Navrhňte originální obal pro fairtradový výrobek (např. krabička čaje, tabulka čokolády, krabice džusu).
- Vytvořte plakáty, které budou originálně zobrazovat problematiku současného světového obchodu (např. téma dětské práce nebo chudoby).
- Vymyslete komiks zachycující reálné příběhy lidí, kteří pro nás pěstují fairtradovou kávu, květiny, koření, kakaové boby či čaj.
- Zabývejte se díly současných umělců, kteří poukazují na lokální či globální problémy spojené s nastavením světového obchodu (např. Yann Arthus Bertrand, Banksy).
- Vyrobte stejný fotbalový míč, s kterým si hrají děti ve slumech (míč z igelitových tašek a provázku). Instrukce najdete např. v příručce **Svět do všech předmětů** – aktivita “Můj míč” (NaZemi a ARPOK, 2009).

Tip:

- » **IgelitART – příručka (nejen) pro učitele výtvarné výchovy.** Zdarma ke stažení. (NaZemi, 2010).

Matematika

- Pracujte s daty a analytickými postupy, např. srovnajte o kolik se každoročně zvýší obraty prodejí fairtradových produktů v České republice a ve světě.
- Udělejte si představu o velikosti pozemku drobného pěstitele kakaa (cca 2 hektary) a porovnejte s velikostí školní třídy či fotbalových hřišť.
- Vypočítejte, jak je tvořena maloobchodní cena u banánů či džín a kolik procent případně zemědělci či dělníkovi. O kolik by stoup-la cena výrobku, pokud by se zdvojnásobila mzda dělníka?
- Prozkoumejte téma celní eskalace (rozdílné vypočítávání cla dle míry zpracování produktu).

Tipy:

- » **PodObal – příručka pro výuku o globálních souvislostech našeho obchodování** (NaZemi, 2011). Aktivita: Drahý nákup.
- » **Svět do všech předmětů** (NaZemi a ARPOK, 2009). Aktivity: Spravedlivá cena, Americká kukuřice v Mexiku.

Výuka cizích jazyků

- Využijte autentické letáky, texty, videa, podcasty, reklamy, sociální spoty a dokumenty na téma světového obchodu a fair trade (např. pro výuku AJ: BBC, the Guardian, www.storyofstuff.com, www.oxfam.org.uk).
- Vytvořte české titulky ke krátkým videím.
- Napište novinový článek, esej či báseň na téma fair trade.

- Přečtete si či shlédnete reálný příběh pěstitele. Poté např. porovnejte vaše životy, sepište či sehrajte imaginární rozhovor, napište e-mail.
- Vytvořte myšlenkovou mapu na téma káva nebo čokoláda. Co všechno o nich víme? Jaký je jejich původ? Co bychom se rádi dozvěděli? Diskutujte o problémech, které jsou s danými plodinami či výrobky spojeny.
- Přineste téma konzumní společnosti, role spotřebitele a moci nadnárodních společností.

Tipy:

- » **Global Issues in the ELT Classroom** (NaZemi, 2008). Aktivity: Fair Trade, Ghanaian Frozen Chickens, The Rich and the Poor.
- » **PodObal – příručka pro výuku o globálních souvislostech našeho obchodování** (NaZemi, 2011) – aktivity Můj den, Džiny bez pisku.

Přírodní vědy

- Seznamte se s dopady běžného pěstování banánů, kávy, květin či bavlny na životní prostředí a lidí (např. příklad bavlny a vysychání Aralského jezera).
- Pěstování plodin v systému fair trade jako příklad pěstování do-držující zásady udržitelného rozvoje (např. mulčování, využívání kompostu, víceúrovňové a kombinované pěstování plodin).
- Působení pesticidů na lidské zdraví a životní prostředí a srovná-ní jejich využití při pěstování běžných a fairtradových banánů či bavlny.

Tipy:

- » **Skvrny na banánech. Jak se žije s pesticidy tropickým zemědělcům.** (NaZemi, 2008).
- » **Šaty dělají člověka... a kdo dělá šaty? Bavlna a pracovní podmínky v textilním průmyslu.** (NaZemi, 2008).
- » **PodObal – příručka pro výuku o globálních souvislostech našeho obchodování** (NaZemi, 2011). Aktivita s dokumentár-ními filmy: 100% bavlna.

Občanská výchova

- Diskutujte o aktuálních ekonomických tématech, např. systém mezinárodního obchodu a fair trade (lze využít např. animaci „Zmanipulovaná pravidla obchodu“ na www.nazemi.cz).
- Zahrajte si rolovou hru, při které jedna poloviny třídy zastu-puje zastánce (např. fairtradové družstvo, nevládní organizace) a druhá kritiky fair trade (např. liberální ekonomové), třetí skupinou může být porota. Studenti nejprve vyhledávají různé argumenty a poté je zástupce skupiny veřejně představuje. Porota poté rozhodne, které argumenty jsou pro ně nejzávaž-nější. Poté reflektujte prezentační dovednosti jednotlivých zástupců.

- Zabývejte se tématem udržitelného rozvoje. Jak lze zajistit, aby i další generace spokojeně žily na naší planetě? Co pro to my sami můžeme udělat? K čemu nám může sloužit příklad fair trade?
- Podpořte vlastní iniciativu studentů za účelem změny. Pracujte s té-matem občanské angažovanosti a nechte např. studenty zrealizovat spotřebitelský průzkum či přímo oslovovat maloobchodní prodejce.
- Prozkoumejte, jak studenti chápou pojmy spravedlnost, nerov-nost a solidarita.
- Seznamte se s nástroji občanské angažovanosti (např. petice, dopis, výzva místním zastupitelům či poslancům v Evropském parlamentu).

Tipy:

- » Interaktivní výstava **Supermarket SVĚT** (NaZemi).
- » **PodObal – příručka pro výuku o globálních souvislostech našeho obchodování** (NaZemi, 2011). Aktivita: Kávové rodiny
- » **Buzola – příručka GRV nejen pro volný čas** (NaZemi, 2011). Aktivita: Závod ke dnu.
- » **Coca-colonizace. O nadnárodních společnostech (nejen) v rozvojových zemích.** (NaZemi, 2009).

Český jazyk a literatura

- Rozvíjejte novinářské dovednosti studentů, např. mohou připra-vit otázky pro rozhovor s pěstiteli nebo místními prodejci.
- Analyzujte reklamy a propagační materiály běžných i fairtrado-vých výrobků. Jakým způsobem nás ovlivňují? Jaký jazyk a ná-stroje využívají?
- Napište argumentační eseje (argumentace pro a proti fair trade)
- Srovnajte různé pohledy na lokální a globální problémy (např. prostřednictvím literárních textů, novinových článků či reálných výpovědí).
- Podpořte kritické čtení textů o světovém obchodě či fair trade. Kdo je autor? Z jakého kontextu vychází jeho pohled? S čím sou-hlasíte a s čím ne a proč? S čím si text spojujete?
- Udělejte větný rozbor s textem o fair trade.

Tip:

- » **PodObal – příručka pro výuku o globálních souvislostech našeho obchodování** (NaZemi, 2011). Aktivita: Spravedlivý obchod.

Dějepis

- Prozkoumejte historii fair trade a kontext, který jeho vznik pro-vázal. Za jakých okolností se objevil fair trade? Na co reagoval? Proč byl úspěšný?
- Zabývejte se tématem kolonizace a role obchodování v dané době. Jaký vliv měla kolonizace na současný mezinárodní ob-chod? Jak rozumíte pojmu „neokolonizace“?
- Zmapujte různé způsoby obchodování v historii lidstva a vypra-cujte seznam výhod a nevýhod, které s sebou přinášely. Na závěr si studenti mohou vytvořit vlastní kritéria ideálního obchodová-ní a porovnat je s kritérii fair trade.

Tip:

- » **Svět do všech předmětů** (NaZemi a ARPOK, 2009). Aktivity: Včera i dnes, Objevujeme a obchodujeme.

Zeměpis

- Zaměřte se na vzájemnou propojenost lidí a míst, např. vazba mezi konkrétními pěstiteli a námi jako spotřebiteli. Čí životy

- ovlivňujeme našimi nákupy? Zmapujte, odkud jsou potraviny, které si dáváme na snídani, jakými lidmi a místy se propojíme každé ráno.
- Představte si běžný život pěstitele banánů. Jak vypadá jeho každodenní život a místo, kde bydlí? Jaké jsou jejich pracovní podmínky? Jaké by to bylo si s ním na jeden den vyměnit život? Srovnajte vaše představy s reálnými příběhy lidí zapojených i ne-zapojených do systému fair trade.
- Pracujte s mapou a změřte vzdálenost, jakou musí džiny či jiné produkty urazit, než se k nám dostanou. Jaké dopady jsou spojeny s cestováním zboží po světě? (např. viz kampaň „Ušili to na nás!“).

Tipy:

- » **PodObal – příručka pro výuku o globálních souvislostech našeho obchodování** (NaZemi, 2011). Aktivita: Křehké cesto-vatelky, Příběh mobilu, Kdo rád kakao, krok vpřed.
- » **Svět do všech předmětů** (NaZemi a ARPOK, 2009). Aktivita: Daleko i blízko.
- » **Buzola – příručka GRV nejen pro volný čas** (NaZemi, 2011). Aktivita: Úhel pohledu, Odkud ty věci jsou?

Fair trade má místo i ve výuce počítačů

V roce 2012 soutěžili žáci 4. a 5. tříd vsetínských škol v prostorách ZŠ Rokytnice v počítačových dovednostech. Hlavním tématem vytvářených powerpointových prezentací byl fair trade. *„Jsem rád, že letošní téma soutěže zapadá do naší snahy o propagaci fair trade mezi žáky vsetínských základních škol. Forma této soutěže je také dobrou příležitostí pro žáky i učitele výpočetní techniky přinést zpestření do hodin počítačů a informatiky,“* uvedl ředitel ZŠ Rokytnice Petr Chytil.

Tipy na podporu fair trade:

- » Uspořádejte veřejnou akci na podporu fair trade (módní přehlíd-ku, netradiční happening, ochutnávku...).
- » Zapojte se do celorepublikového happeningu Férová snídaně ve vašem městě.
- » Zorganizujte výstavu k tématu fair trade (NaZemi nabízí výsta-vy, jejichž přehled najdete na www.nazemi.cz/vystavy).
- » Začleňte globální témata do výuky, seznamte se blíže s cíli a principy globálního rozvojového vzdělávání (více na www.glo-balnivzdelavani.cz).
- » Spolupracujte s organizacemi, které se věnují globálnímu rozvo-jovému vzdělávání a nabízejí metodické materiály, akreditované semináře pro učitele a vzdělávací programy pro studenty.
- » Zajistěte možnost nákupu fairtradových produktů přímo ve vaší škole (v nápojových automatech, místním bufetu nebo třeba na chodbě školy, malý stánek mohou provozovat i žáci) nebo se do-mluvte s vedením školní jídelny či místním prodejcem občerst-vení na objednávce fairtradových výrobků.
- » Motivujte vedení školy k využívání fairtradového občerstvení při akcích a událostech školy.
- » Zjistěte, jaké fairtradové výrobky lze ve vašem okolí zakoupit a informujte o tom ostatní.
- » Založte na škole řídicí skupinu k podpoře fair trade a staňte se Fairtradovou školou! www.fairtradeskolky.cz.